

**ТРОШКОВНА АНАЛИЗА НА ЦЕНАТА НА МЕНСТРУАЛНИТЕ
ПРОИЗВОДИ ЗА ПОТРЕБАТА НА СРЕДНОШКОЛКИТЕ НА
ТЕРИТОРИЈА НА ГРАД СКОПЈЕ**

Maj, 2023

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

**International Foundation
for Electoral Systems**

Издавач: Балканска Водна Мрежа - Скопје

Наслов на иницијатива: Борбата против менструалната сиромаштија – неостварено изборно ветување

Автор: Наташа Д. Спировска

Проектен координатор: Александра Радевска

Графички дизајн: КАРАКИРОВ

Фотографии: Моника Кожуб

Оваа публикација е изработена во рамките на проектот „Поддршка на изборни реформи“ на Владата на Швајцарија, имплементиран од Меѓународната фондација за изборни системи (ИФЕС).
Искажаните ставови, мислења и содржини во оваа публикација не мора да ги отсликуваат ставовите на донаторот, проектот или имплементаторот. #ChinMK

СОДРЖИНА:

	ЦЕЛ НА ИНИЦИЈАТИВАТА	5
	МЕТОДОЛОГИЈА	7
	ВОВЕД	9
	ВЕТУВАЊЕТО НА ГРАД СКОПЈЕ	11
	НАОДИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	12
	ЗАКЛУЧОЦИ	16
	ПРЕПОРАКИ	17

ЦЕЛ НА ИНИЦИЈАТИВАТА

Целта на оваа иницијатива е да ***се мобилизира и едуцира заедницата во барање на одговорност и транспарентност од избраните советници за нивните предизборни ветувања.***

Подцели на иницијативата се:

а) мониторинг на имплементација на изборното ветување за искоренување на менструалната сиромаштија и начините на кои планирале тоа да го остварат

б) едукација на локалното население/младите/девојчињата како да го остварат своето право на отчетност за изборните ветувања

Во **Северна Македонија** податоците покажуваат дека во 74 училишта тоалетите не биле реновирани 15 години, а 64 училишта не биле реновирани од 10 до 15 години¹, што доволно говори за пристапот до санитација. Жените сè почесто се соочуваат и со проблем при пристап до производи за управување со менструалното здравје, а работничките кои работат на отворено немаат никаков пристап до санитација. Од друга страна, во Скопје сè уште нема јавни тоалети!

Балканска Водна Мрежа која неколку години работи на оваа проблематика и ги следи активностите на државните чиновници во насока на митигација на последиците од менструалната сиромаштија, се стреми од една страна да им обрне внимание на советниците/политичарите дека празните ветувања водат кон недоверба, додека на младите да им објасни дека имаат право да бараат отчетност за ветувањата. Ветувањето дека секоја ученичка ќе добие бесплатен пакет менструални производи привлече голем број на гласови од младата популација, како и од страна на родителите на женски деца во семејството. Потоа, информацијата за одобрувањето на средства за купување на менструални производи, исто така продолжи да го мами електоратот за остварување на изборните ветувања. Електоратот остана измамен или барем се чувствува измамен бидејќи ученичките ниту еден месец не добија бесплатен пакет на менструални производи.

---

¹ <https://24.mk/details/25-minuti-rechisi-140-uchilishta-ne-gi-renovirale-toaletite-povekje-od-10-godini>

Како претставници од БВМ се потрудивме преку остварување на целите да дојдеме до резултати кои ќе бидат померливи и конкретни, а предвидени се:

- P1: Анализа на состојбата со предложеното ветување за искоренување на менструалната сиромаштија
- P2: Јавни дебати со учество на ученички од средните училишта на кои им беа ветени бесплатни пакети менструални производи (во 5 средни училишта со учество на по 30 ученички и наставници или вкупно 150 лица)
- P3: Трошкова анализа колку ќе го чини град Скопје ветувањето за бесплатни менструални производи на годишно ниво

МЕТОДОЛОГИЈА

Трошковната анализа се прави за да се прецизираат и разберат трошоците поврзани со одредена активност, производ или услуга. Во случајот на менструалните производи, трошковната анализа има неколку цели:

Идентификување на трошоците: Преку трошковната анализа се идентификуваат сите финансиски аспекти поврзани со менструалните производи. Тука се вклучени цените на производите, употребата, набавката, отстранувањето на отпадот и сите други трошоци поврзани со користењето на менструалните производи.

Проценка на ефективноста: Трошковната анализа овозможува проценка на ефективноста на различни опции и алтернативи. Се проценуваат трошоците на различни видови на менструални производи или методи, што им овозможува на корисниците да направат информирани одлуки во врска со своите избори.

Идентификување на можни начини за намалување на трошоците: Трошковната анализа овозможува идентификување на можни начини за намалување на трошоците за менструалните производи. На пример, може да се утврди дека користењето на алтернативни опции, како што се влошки за повеќекратна употреба, може да биде поекономично во однос на трошоците во долгорочна перспектива.

Поддршка во донесување на политики и мерки: Трошковната анализа може да им помогне на политичките и одлучувачките инстанци да донесат политики и мерки кои ќе ја поддржат финансиската достапност и пристапноста до менструалните производи. Според резултатите од анализата, може да се предложат бесплатни или субвенционирани програми за обезбедување на менструални производи на ученички и жени со ниски приходи.

Преку трошковната анализа се овозможува **разбирање на финансиските аспекти** поврзани со менструацијата и остварување на практични и економски решенија за подобрување на финансиската ситуација на корисниците на менструални производи.

При изработката на трошковната анализа беа користени неколку методи, и тоа:

Преглед на трошоците: Анализирање и преглед на сите трошоци поврзани со менструалните производи, вклучувајќи ги набавните цени на производите, периодичната употреба, потребните количини, цените на алтернативни производи итн.

Процесна анализа: Проучување на производствениот процес на менструалните производи, вклучувајќи го производството на материјалите, пакувањето, распределбата и сл.

Животен циклус на производот: Проучување на целиот животен циклус на менструалните производи, вклучувајќи ја екстракцијата на суровините, производството, употребата, отстранувањето на отпадот итн. Ова вклучува и анализа на потребните ресурси и енергија за секоја фаза.

Споредба на алтернативи: Споредување на трошоците и предностите на различни алтернативни менструални производи или методи, како што се чашките, влошките за повеќекратна употреба, конвенционалните влошки итн.

Користевме систематски и објективен пристап за добивање на прецизни и релевантни резултати од трошковната анализа.

ВОВЕД

Менструална сиромаштија се однесува на неспособноста на девојки и жени да си ги дозволат или да имаат пристап до неопходните менструални производи, поради финансиски ограничувања. Кога жените немаат пристап до адекватни менструални производи, може да се сретнат со проблеми како што се нехигиенски услови, заболувања, срам и социјална изолација. Менструалната сиромаштија може да има негативно влијание на здравјето, образованието и општата добробит на жените и девојките.

Менструалното здравје се однесува на општото здравје и добробит на жените и девојките во текот на нивниот месечен циклус. Ова вклучува физички и емоционални аспекти поврзани со менструацијата, како и пристапот до информации, образование и ресурси за менаџирање на менструалните потреби. Менструалното здравје се однесува и на превенцијата и лекувањето на било кои здравствени проблеми поврзани со менструацијата.

Менструалната правда се однесува на концептот дека секоја жена и девојка треба да има еднаков и правичен пристап до информации, услуги и ресурси за менструално здравје. Ова вклучува пристап до безбедни и достапни менструални производи, образование и информации за менструалното здравје, како и промоција на освестување и намалување на стигмата поврзана со менструацијата. Менструалната правда се бори за усвојување на политики и мерки кои ги поддржуваат правата и потребите на жените и девојките во врска со менструацијата.

Во светот, темата за менструалната сиромаштија, менструалното здравје и менструалната правда добиваат сè повеќе внимание и признание. Различни организации, активисти и здравствени институции се ангажираат за подигнување на свесноста, поддршка и решавање на проблемите поврзани со менструацијата. Се создаваат кампањи, програми и проекти кои се фокусираат на обезбедување на безбедни и достапни менструални производи, образование и пристап до здравствени услуги. Исто така, се работи на подигнување на свесноста и усвојување на политики и закони кои ќе ја поддржуваат менструалната правда и заштита на правата на жените и девојките во врска со нивното менструално здравје.

Во Северна Македонија, проблемот на менструалната сиромаштија и менструалната правда добиваат постепено внимание и се преземаат иницијативи за подобрување на состојбата. Некои од активностите и иницијативите вклучуваат:

Промена на законодавството: На иницијатива на НВО - Новинари за човекови права беше прифатено барањето за закон со кој ќе се намали ДДВто (данок на додадена вредност) за менструални производи од 18 на 5 отсто.

Образование и свесност: Различни невладини организации, здравствени институции и активисти работат на подигнување на свесноста и едукацијата за менструалното здравје. Се одржуваат обуки и работилници во училишта и заедници, каде што се едуцираат младите девојки и жени за здравото менаџирање на менструацијата и им се пружа информација за достапни опции на менструални производи.

Обезбедување на бесплатни менструални производи: НВО - Новинари за човекови права и други организации преземаат иницијативи и работат на обезбедување на бесплатни менструални производи за девојки и жени со ниски приходи. Ова вклучува дистрибуција на бесплатни пакети во училишта, центри за поддршка и други места каде што се потребни.

Јавни политики и активизам: Во Северна Македонија, се водат разговори и се промовираат јавни политики и стратегии за подобрување на состојбата во врска со менструалната правда. Активистички групи и организации се ангажираат во подигнување на свесноста и застапување на правата на жените и девојките во врска со менструацијата.

Во целост, се забележува напор да се подигне свесноста и да се зголеми пристапот.

ВЕТУВАЊЕТО НА ГРАД СКОПЈЕ

НВО – **Балканска Водна Мрежа** предложи да направи мониторинг за отчетноста и реализацијата на изборното ветување на ДОМ за искоренување на менструалната сиромаштија.

Имено водејќи се од истражувањата на ГОии за состојбата со менструалната правда и менструалната сиромаштија во Северна Македонија, кандидатите за советници на град Скопје од редовите на ДОМ се залагаа за искоренување на менструалната сиромаштија. Една од алатките за тоа беше секое девојче вклучено во редовниот образовен процес да добива бесплатен пакет на менструални производи секој месец.

Во предизборната програма, во делот кој се однесува на правата на жената, како и [во НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ 2021-2026](#), ветуваат дека ќе се избораат за искоренување на менструалната сиромаштија.

Во меѓувреме, во изминатата година советничката од редовите на ДОМ се избора во минатогодишниот буџет да влезе ставка за бесплатни менструални производи за секоја ученичка од средните училишта на територија на Скопје. Но, од информациите кои ги имаме досега [НИТУ една ученичка нема добиено бесплатен пакет менструални производи](#) иако од буџетот беа лоцирани 32.000 евра за таа намена. И оваа година, истата советничка од редовите на ДОМ сега побара двојно или 64.000 евра за купување менструални пакети за ученичките од средните училишта и предлогот повторно беше прифатен, но е непознато дали овој пат буџетот ќе се реализира, како и зошто се побарани двојно средства во буџетот, а бројот на средношколци оваа година е помал во однос на минатата година.

НАОДИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Резултатите од истражувањето, а се со цел да дознаеме колку би го чинело град Скопје поделбата на бесплатни менструални производи за сите ученички запишани во средните училишта, и што тоа ќе значи за самите ученици и за град Скопје се следни:

Во Скопје има 13.314 ученички запишани во средните училишта. Просечната цена на менструални производи, за едно пакетче со 14 влошки чини 210 денари, а се смета дека секоја ученичка во просек троши по две пакетчиња месечно. Математички тоа изгледа вака:

Прво, ја пресметуваме вкупната цена на менструалните производи за една ученичка на месечна база: Цена по пакетче * Број на пакетчиња на месец = Вкупна цена за една ученичка на месец

210 денари * 2 = 420 денари

Тоа значи дека вкупната цена за менструалните производи за една ученичка на месец е 420 денари.

За да ја дознаеме вкупната цена за 13.314 ученички месечно, треба да ја помножиме цената за една ученичка на месец со бројот на ученички: Вкупна цена за една ученичка на месец * Број на ученички = Вкупна цена за 13.314 ученички месечно

420 денари * 13.314 = 5.591.880 денари

Тоа значи дека вкупната цена за менструалните производи за 13.314 ученички на месец е 5.591.880 денари или 90.984 евра месечно. Цената што градот треба да ја исплати на годишно ниво е 1.091.808 евра.

Свесни дека оваа 💰 е огромна за буџетот на Град Скопје, прашање е што се случува со алоцираните средства во градскиот буџет за оваа ставка?

Анализата покажува дека градот треба да се заангажира да најде алтернативи за намалување на трошоците за менструални производи, особено ако се знае дека најголем број од ученичките во Скопје користат менструални влошки за една употреба. Резултатите покажуваат дека од 328 испитанички, 272 (83%) одговориле дека користат менструални влошки за еднократна употреба, 18 (5%) користат тампони, а 38 ученички (12%) одговориле дека не користат ништо, односно дека за време на периодот не одат на училиште.

Во продолжение се некои предлози до Град Скопје кои може да помогнат да се намали овој трошок:

1. **Програми за поддршка:** Истражете дали постојат програми или иницијативи кои нудат бесплатни или намалени цени на менструални производи за ученичките. Овие програми можат да бидат имплементирани на локално ниво од страна на училиштата, градот или невладините организации.
2. **Бесплатни дистрибуции:** Обратете се кон организации или донатори кои обезбедуваат бесплатни дистрибуции на менструални производи за ученички. Во многу земји постојат организации што работат на оваа идеја и ги обезбедуваат производите бесплатно на ученичките.
3. **Препораки за алтернативни производи:** Истражете и разговарајте со ученичките за алтернативни производи како менструални чашки или влошки за повеќекратна употреба. Овие производи се повторно употребливи и можат да ви помогнат да го намалите трошокот на долг рок.
4. **Рециклирање на производи:** Разговарајте со ученичките за опциите за рециклирање на менструални производи. Во некои земји, постојат програми за користење на менструални чашки или влошки за повеќекратна употреба.

Ако пресметаме дека трошокот за купување на и влошките за повеќекратна употреба во однос на периодот од 5 години, можеме да видиме како се споредува со трошокот за купување на редовните месечни производи.

Менструална чашка (цена: 1800 денари): Трошок на чашката за 5 години: 1800 денари

Влошки за повеќекратна употреба (цена на пакет: 1200 денари): Претпоставувајќи дека еден пакет од 4 влошки може да се користи во период од 4 години, ќе треба да ги купите следниве пакети:

Број на пакети потребни за 5 години: (5 години) / (4 години траење на пакет) = 1.25 пакети

Вкупен трошок за влошките за повеќекратна употреба за 5 години: 1200 денари * 1.25 = 1500 денари

Според овие пресметки, вкупниот трошок за менструалната чашка за 5 години е 1800 денари, а трошокот за влошките за повеќекратна употреба за 5 години е 1500 денари. Овие алтернативни производи имаат потенцијал да ги намалат трошоците на долг рок, бидејќи се повторно употребливи и имаат подолг век на траење.

Колку не чини менструалниот отпад?

Евалуацијата на еколошкото влијание од менструалните производи вклучува анализа на нивниот производствен процес, користење и отстранување на отпадот. Во продолжение се резултатите од еколошката анализа за горенаведените производи:

- **Производство:** Производството на менструални чашки бара ресурси како силикон или гума. Но, бидејќи чашките се наменети за повеќекратна употреба и траат до 5 години, нивното еколошко влијание од производството е помало во споредба со редовните месечни производи.
- **Користење:** Преку перењето и повторната употреба, влошките за повеќекратна употреба можат да помогнат во намалување на количеството отпад што се создава. Наместо користење и отстранување на многу еднократни влошки, овие влошки можат да се искористат повеќе пати пред да се отстранат од употреба.
- **Отстранување на отпад:** Споредниот отпад од влошките за повеќекратна употреба зависи од материјалите од кои се изработени. Ако се изработени од текстилни материјали, можеби ќе биде потребно да се разгледаат опции за рециклирање или компостирање на отпадот кога ќе заврши циклусот на употреба на производот.

Во споредба со редовните менструални производи за еднократна употреба, менструалната чашка и влошките за повеќекратна употреба имаат потенцијал да го намалат количеството отпад и негативното еколошко влијание. Важно е да се има во предвид дека сите производи имаат свои еколошки предности и предизвици, и најдоброто решение може да зависи од индивидуалните потреби и предубедувања.

Бесплатната дистрибуција на менструални производи до ученички може значително да помогне во намалување на менструалната сиромаштија. Кога ученичките ќе добиваат бесплатни пакети со менструални производи секој месец, тоа им овозможува пристап до неопходните производи бесплатно и редовно.

Ова има потенцијал да има позитивен ефект на нивната финансиска ситуација и да ги намали трошоците кои би ги имале со купување на тие производи. За многу ученички, особено во ситуации на сиромаштија, трошоците за менструални производи можат да бидат значително бремене и да предизвикаат несигурност и стрес.

Благодареејќи на бесплатната дистрибуција, ученичките ќе имаат пристап до неопходните производи без дополнителни трошоци. Ова им овозможува да се фокусираат на своето образование и да се осигураат дека нема да бидат во непријатни ситуации поради недостаток на менструални производи.

Во целост, бесплатната дистрибуција на менструални производи има потенцијал значително да ја намали менструалната сиромаштија и да им обезбеди дека секој месец ќе имаат пристап до неопходните производи. Ова е важен чекор кон промовирање на јавното здравје и осигурување на правични можности за сите ученички.

[@Monika Kozub](#)

ЗАКЛУЧОЦИ

1. **Идентификување на најекономичните опции:** Анализата може да покаже кои типови менструални производи се најекономични во однос на трошоците. На пример, може да се утврди дека користењето на менструална чашка или влошки за повеќекратна употреба може да биде поекономично во долгорочна перспектива во споредба со еднократните влошки.
2. **Идентификување на влијанието врз финансиската стабилност:** Анализата може да ги идентификува финансиските предизвици и влијанието на трошоците на менструалните производи врз целокупната финансиска стабилност на корисниците, на пример, на ученичките. Може да се заклучи дека намалувањето на трошоците или обезбедувањето на бесплатни производи може да им помогне да го надминат финансиското бreme и да имаат повеќе финансиска сигурност.
3. **Еколошки влијание:** Анализата може да го проучи еколошкото влијание на различните типови менструални производи. На пример, може да се заклучи дека користењето на влошки за повеќекратна употреба или менструална чашка има помало негативно еколошко влијание поради намалената потреба за отпад и ресурси во споредба со еднократните влошки.

ПРЕПОРАКИ

Инвестирајте во преиспитување на цените и достапноста на менструалните производи: Бидејќи трошоците за еднократните менструални производи можат да се натрупаат со времето, разгледајте можности за преговори за цените со добавувачите и дистрибутерите на производите. Исто така, работете со владини и невладини организации за подобрување на достапноста на бесплатни или субвенционирани менструални производи за ученички и жени со ниски приходи.

Образование и подигнување на свесност: Инвестирајте во образовни кампањи и програми за подигнување на свесноста кај девојките и жените за различните типови и алтернативи на менструални производи. Промовирајте користење на влошки за повеќекратна употреба, менструални чашки или други одржливи опции кои можат да им помогнат да ги намалат трошоците на долг рок.

Истражувајте алтернативни опции: Разгледајте алтернативни опции како што се влошки за повеќекратна употреба и менструални чашки. Тие можат да бидат поповолни, поекономични и да останат подолго во употреба, што може да им помогне на корисниците да ги намалат трошоците за менструалните производи на долг рок.

Поддршка и финансиска помош: Разгледајте воведување на програми или фондови кои ќе обезбедат финансиска помош и поддршка за девојките и жените кои се соочуваат со тешкотии во набавката на менструални производи. Овие иницијативи можат да помогнат во надминувањето на менструалната сиромаштија и да им овозможат достоин пристап до неопходните производи.